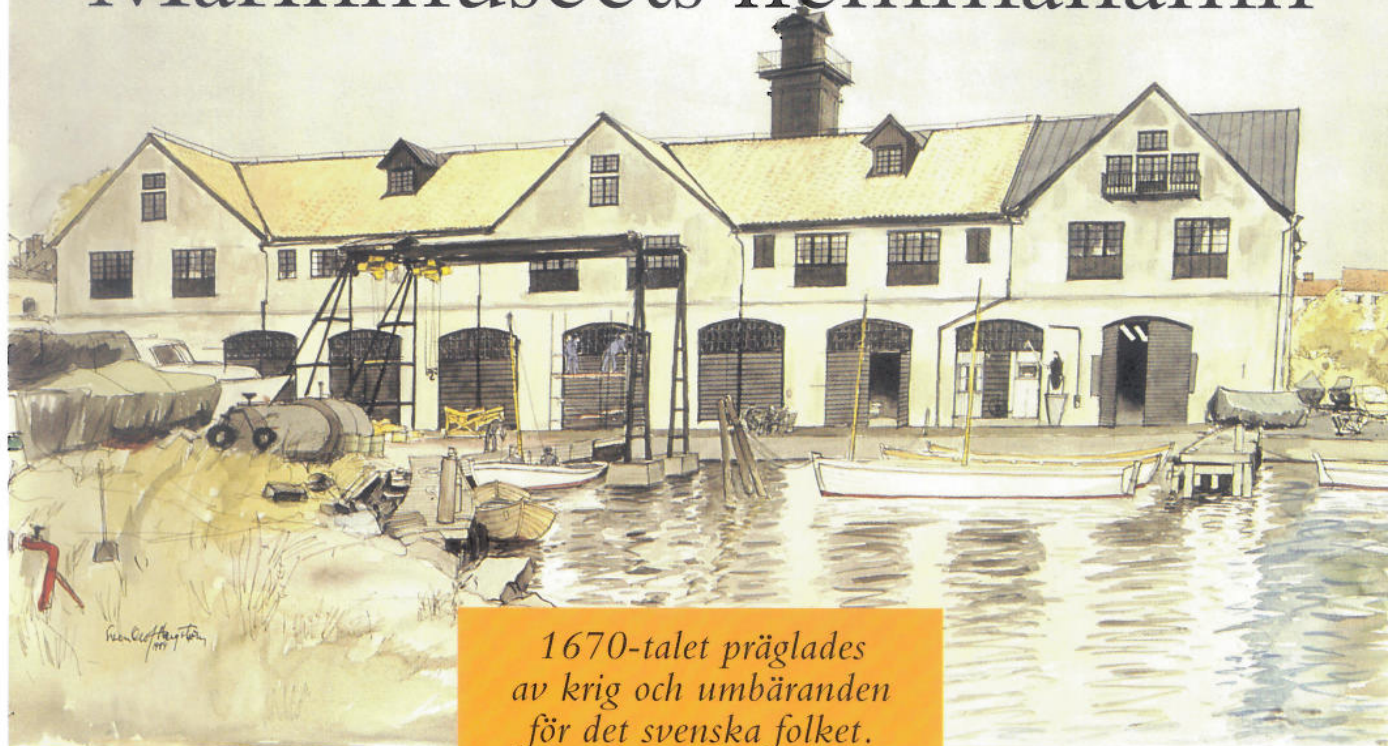

Carls Croona Marinmuseets hemmahamn

1670-talet präglades av krig och umbäranden för det svenska folket. Riket hade nått sin största omfattning och konung Carl XI hade för avsikt att skydda de gränser som nu rådde. Eftersom landet hade provinser både vid Östersjöns södra och östra strand, var herraväldet i södra Östersjön av största vikt.

Danmark stod i ständig konflikt med Sverige och under vår och senhöst opererade den danska flottan ganska ostört i Östersjön medan den svenska låg infrusen i Stockholm. Detta var oacceptabelt och flera ombesättningar skedde under 1670-talet bl.a. till Kalmarsund.

1679 gjorde Karl XI en rekognoseringstur i den blekingska skärgården och fann den lilla ön Wämö lämplig som flottans förlägningsplats. Redan år 1679 stapelsattes det första fartyget på Wämövarvet, 70-kanonersskeppet *Bleking*, som sjösattes 1682.

Senare bestämdes dock att flottan skulle förläggas på den betydligt större angränsande ön Trossö. År 1688 tycks konungen slutligen ha bestämt sig för att Carls Croona skulle vara flottans huvudstation.

Många av de miljöer vi kan njuta av i dagens Karlskrona, skapades i slutet av 1600- och början av 1700-talen.

Stadens utformning, fortifika-

Det unika Slup- och Barkasskjulet ingår i Marinmuseets omfattande båtsamling. Här bedrivs repslageri, segelsömnad och båtbyggeri enligt gamla traditioner. Se även omslagsbild.

För att förstå vikten av en modellkammare är det nödvändigt att förklara den tidens förutsättningar när det gäller konstruktioner av bl.a. fartyg och hus.

Konstruktionsritningar var ett okänt begrepp och man byggde enligt s.k. bestick. Det innebar att alla de erfarenheter man skaffat sig, bl.a. som lärling, sammanfördes i en vanligtvis egenhändigt byggd modell.

Modellen ändrades alltefter beställarens önskemål och när den så småningom godkändes byggdes fartyget efter modellen.

I andra fall gjorde man modeller bara för att visa utscendet hos exempelvis verktyg, vapen och galjonsfigurer. En tredje kategori var de pedagogiska modeller som användes i utbildningssyfte och slutligen fanns en fjärde kategori som var rena dekorationsmodeller.

tionsanläggningarna och örlogsstationens utformning skapades under bl.a. *Eric Dahlberghs* ledning.

Modellkammare

Den 22 april 1752 signerade konung Adolf Fredrik en skrivelse varid det stipulerades att en modellkammare skulle inrättas vid amiralitetet i Karlskrona ...”*hvaruti alla approberade Modeller så till skepp och Gallerer som flere machiner jämte därtill hörande ritningar noga kunna förvaras...*”.

Med ett så omfattande modellbehov måste också möjlighet att bevara dem för framtiden skapas.

Modellkammaren var på den tiden minst lika viktig som dagens arkiv med ritningar.

Av en inventarieförteckning från 1761 framgår att inte endast modeller utan även brukade föremål och troféer ingick i samlingarna. Detta betyder att man redan då hade en museal aspekt på samlingarna, vilket gör att Marinmuseet i Karlskrona kan räknas till ett av Sveriges äldsta museum.

Modellsamlingarna var av mycket stort internationellt värde. Medan de ännu fanns samlade under 1800-talet, representerades de bl.a. på världsutställningen i Paris 1867, internationella kongressen i Venedig 1881, internationella utställningen i Liverpool 1886 och världsutställningen i Chicago 1893.

Efter Oscar II:s död anordnades en marinutställning i Stockholm 1907, dit stora delar av samlingarna kom, varefter de magasineras på skilda platser innan de ställdes ut i Sjöhistoriska Museets lokaler på Djurgården i Stockholm 1937.

Invigning 1997

Det första gemensamma varvsmuseet skapades 1929 av de modellkammarföremål som fanns kvar i Karlskrona.

Genom att museet är så nära knutet till den marina verksamheten och inte minst de marina miljöerna, finns här förutsättningar för att skapa en internationell attraktion trots att samlingarna åderlåtits under 1900-talets första hälft.

Museet är för närvarande inrymt i den s.k. Skeppsgossekasernen *Ancarstierna* som byggdes på 1870-talet och som fungerade som skolbyggnad för skeppsgossekåren fram till 1939 då institutionen lades ner. Som museibygnad lider den dock av stora brister.

Karlskrona kommun, som under många år arbetat för att etablera sig som Östersjöns mötesplats, har framtynt nog insett värdet av att bevara

den marina miljön i staden. Närstaden 1989 övertog flottans proviantbod på Stumholmen var det självklara kravet, vid omvandlingen från militär verksamhet till civilt bruk, att den marina miljön i så stor utsträckning som möjligt skulle bevaras.

En arkitekttävling utlystes med sikte på att Stumholmen och Karlskrona 1993 skulle vara värd för Bomässan.

I tävlingen ingick också lokaliseringen av ett nytt marinmuseum till Stumholmen. Det nya museet – signerat Hederus Malmström Arkitekter – skjuter ut i vattnet, placerat intill det mäktiga Slup- och Barkasskjulet från 1780-talet. I Slup- och Barkasskjulet finns Marinmuseets båtsamling, som visas för allmänheten. Här bedrivs också båtbyggeri enligt gamla traditioner liksom repslageri och segelsömnad.

Många tvivlade på att museet över huvud taget skulle komma att förverkligas. Men efter att Celsiuskoncernen med Karlskronavarvet och Karlskrona kommun donerat 10 miljoner kronor var, länsarbetsnämnden 9 miljoner och länsstyrelsen 5 miljoner kronor, fanns en väl underbyggd ekonomisk bas och i maj 1994 beslöt så regeringen äntligen att låta bygga museet.

Statens fastighetsverk, vars uppgift är att långsiktigt vårda, bevara och utveckla fastigheter som hör till det nationella kulturarvet, utsågs till byggherre och fastighetsförvaltare.

Det första spadtaget togs i vattnet den 23 juni 1994 och den preliminära tidsplanen säger att anläggningen skall vara invigningsklar under sommaren 1997.

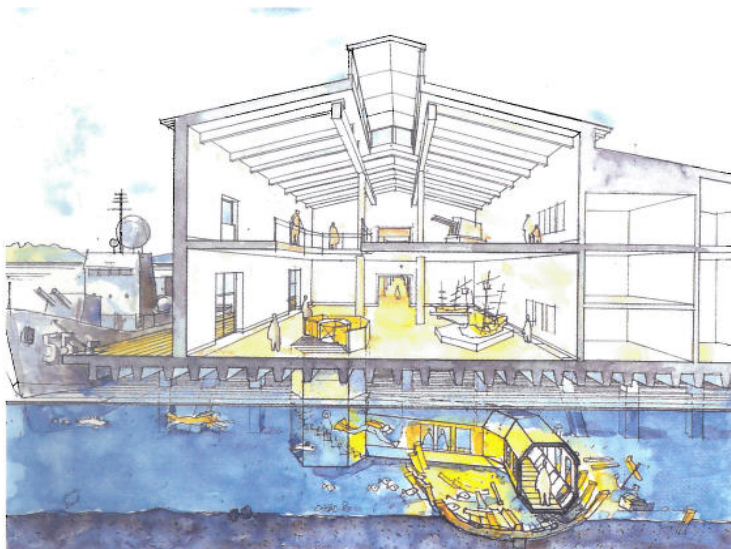
Piren är gjuten och nu påbörjas själva byggnationen av Marinmuseet. I bakgrunden syns Slup- och Barkasskjulet med sin vitputsade fasad.

I närheten av Marinmuseet finns den välbevarade Repslagarebanan – en mer än 300 meter lång byggnad uppförd 1696.

Museichefen Per-Inge Lindqvist visar en av museets alla modeller som samlats i modellkammaren.

Museets marina karaktär förstärks genom en glasad undervattensgång som gör det möjligt att bl.a. studera ett fartyg som ligger sänkt intill undervattensgången.

Det nya museet

Museet ligger centralt på Stumholmen intill en utvidgad hamnbassäng framför det unika Slup- och Barkaskjulet. Det nya museet byggs i två plan med en totalyta på ca 8 000 m². Dess marina karaktär accentueras av placeringen på en pir ut i vattnet. Utställningsbyggnaden putsas gul och får ett enkelt stramt utseende inspirerat av andra marina byggnader i Karlskrona, exempelvis Repslagarebanan och Inventariekammarer No 1.

Museets interna verksamhet inryms i ett sidoskepp, som i kontrast

till långskeppets enkelhet, ges ett varierat utseende med tjärsvarta och faluröda fasader som ansluter till den småskaliga bebyggelsen på Laboratoricholmen strax intill.

Längs utställningsbyggnaden förtojs museets större båtar och i den intilliggande hamnen placeras museets unika seglande barkar.

Huvudentrén ligger i en arkadförsedd gavel åt söder med reception, museibutik, hörsal och café. Därefter vidtar utställningarna som inryms i rena och enkla rum som av utställningstekniska skäl ges sparsamt med dagsljus. Längst ut i bygg-

nadens norra ände placeras galjonsalen med de världsunika galjonsbilderna. Ovanvåningen får samma disponering bortsett från dess södra del som reserveras för tillfälliga utställningar och övriga arrangemang.

Denna del samt entrédelen kommer att kunna stängas av från övriga museet vilket ger betydligt större flexibilitet och ökar användbarheten av museet.

Marina traditioner

Marinmuseum är – med undantag för Kungl. Livrustkammaren och Kungl. Myntkabinettet – Sveriges äldsta museum. Modellkammaren instiftades 1752 men det var först 1784 då Mönster- och Modellkammarhuset stod klart som man kunde visa samlingarna för allmänheten i begränsad utsträckning.

Ända fram till 1955 låg museet inom militärt område då den nuvarande museibygnaden togs i bruk. 1976 skapades Statens Försvarshistoriska Museer med Armémuseum, Marinmuseum och Flygvapenmuseum med instruktion att samla och bevara föremål av betydelse för kunskapen om det svenska försvarets verksamhet och utveckling genom tiderna.

Det nya museet är nära knutet till den marina verksamheten och de marina miljöerna. Därmed finns här förutsättningar för att skapa en internationell attraktion.

Strax intill
Repslagare-
banan på
Lindholmen
döljer sig en
viktig del av
vår 1700-
talshistoria.
Här står
Wasaskjul
med världens
äldsta tak-
försedda
stapelbädd.

Museets unika samlingar kommer i större utsträckning att kunna visas och få modernare exponering. Dessa utställningar utgör endast grunden för verksamheten.

Olika aktiviteter skapas med anknytning till den sjömilitära miljön. Bland annat har marinarkeologin mycket goda möjligheter att utvecklas i Karlskrona.

Under de drygt 300 år som flottan och marinen haft sin huvudbas i Karlskrona har man kontinuerligt sänkt utranterade skepp, antingen som fartygsspärrar eller som tänkta utfyllnader vid olika byggprojekt. Så ligger ett fartyg sänkt på platsen för det nya museet, vilket kommer att utnyttjas på många sätt. Från utställningen kommer man att kunna gå ner till vraket via en glasad undervattensgång.

Detta ger också möjlighet till utbildning i praktisk marinarkeologi med utgrävningsmetoder, inmätningar, fotografering och utveckling inom själva dykmetodik.

I Karlskrona finns dessutom marinens dykskola, som är den enda instans vilken certifierar dykare. Här finns också kustbevakningen, vars uppgifter bl.a. består i att vara marinarkeologisk övervakningsinstans samt högskolan som ger möjlighet att bedriva marinarkeologiska studier på högskolenivå.

Marinmuseet har också en unik samling äldre seglande barkar. Av ursprungligen ett 20-tal båtar återstår idag tio. Åtta av dessa är s.k. läringsbåtar som tillhört de gamla linjeskeppen.

Falken byggd 1830 är den äldsta och hörde på sin tid till linjeskeppet *Försiktigheten*.

Båtarna ingår i *Carlskrona Båtescader* vars verksamhet vi kan följa åtminstone tillbaka till 1867. Då hade escadern två uppgifter, dels att lära officerare att evaluera, d.v.s. genom flaggsignalering kunna segla i linje eller i andra taktiska stridsformeringar med de stora skeppen, dels att lära allmänheten sjövätt och

sjömanskap. Denna tradition upprätthålls idag av Marinmuseum och avsikten är att låta så många som möjligt få njuta av upplevelsen att få segla med världens äldsta kappseglande båtar.

Marinmuseum syftar till att bli världens första sjöbaserade ekomuseum vilket innebär att olika fortifikationsanläggningar, alltifrån 1680 och framåt, kommer att kunna beses med museets egenhändigt byggda ångslupar. Vi kommer också att erbjuda rundturer till gamla varvet på Lindholmen, den lilla holme som skyddar örlogshamnen från sydliga vindar. Denna lilla ö, som borde ingå i världskulturarvet, är ett stycke 1700-tals historia med många sevärdheter, som t.ex. *Wasaskjul*, världens äldsta takförsedda stapelbädd, Lindholmsdockan, världens äldsta torrdocka, vars länsdumpning skedde utan tidvattenhjälp, och Repslagarebanan, en över 300 meter lång byggnad uppförd 1696.

Per-Inge Lindqvist